

VESTNIK

Znanstvena priloga „Zori“.

Izhaja vsaki mesec 15. dne. Cena letos 1 gld. 20 kr.

V Mariboru 15. oktobra 1875.

Viljem Penn.

Od spisatelja „J. Washingtona“.

(Dalje.)

Merjevec Holmes je potem načrtal ulice, ki bi naj v novem mestu bile. Ena vrsta ulic se je morala zaznamovati s številkami: prva, druga, tretja itd., druge ulice pa, ki so prve navpik prekriževale, imenovala bi se naj po raznovrstnem lesju in drevju Pennsilvanskem, n. pr. ulica vinske rozge, cedrova, smrekova ulica itd. Sredi mesta mora ostati prostor, 10 angleških oralov (acres) velik, in na njegovih oglih naj se zidajo velika poslopja. Tudi je bil vsaki četrtini mesta odmerjen prostor 8 oralov, da bi ga meščani rabili kakor Londonci v svoj moorsfield. Tako je bilo veličansko mesto načrtano, in če prav nij še stala nobena hiša, imenoval je je Penn sam Filadelfijo, v večni spomin „bratovske ljubezni“, ki je imela tam vezati na veke Angleže, Švede, Holandeže, Indijane, ljudi tako raznih ver, jezikov in narodov.

Naglo so se začeli tam ljudje naseljevati. V malo mesecih po prihodu Pennovem prišlo je po Delawaru 23 velikih ladij, ki so prinesle novih evropskih izselnikov iz Somersetshire, Cheshire, Lancashire, Walesa in Irlandije. Ostale so pred novim mestom. Skoro vsi novi izselniki bili so možje, kakoršni so Pennu bili najljubši: zmerni, pridni možje, ki so staro domačijo, Veliko Britanijo, zarad verskih nadlegovanij in državnega proganjanja zapustili, da bi v novem svetu kot v novi domačiji mirno in zadovoljno živeli. Premnogi so s seboj prinesli raznovrstnega orodja in raznih mašin, ki so začetkom premnogo koristile mladi naselbini. S prva so jih nastanili v omenjenih kočah in jamah, dokler se niso s časoma

porazdelili in drugod stalno naselili. Prav po bratovsko so drug drugemu pomagali in Penn je za-nje noč in dan skrbel vzlasti pa za one nove, ki s prva niso imeli pripravnega in potrebnega orodja.

Spomladi l. 1683 jela je naselbina uže cveteti. Richard Townsend, eden najprvejših pennsilvanskih naselnikov, poroča o stanju te naselbine in nje razvitka tako-le: Prišedši v deželo našli smo popolnem divjo goščavo, Po njej so stanovali le Indijani in nekoji Švedi. Nas novih naselnikov bilo je veliko, vendar pa je milostljiva roka božje previdnosti za nas skrbel in kupovali smo živež primerno jako po ceni od Švedov in Indijanov. Črez malo časa postavil sem mlin na potoku Cheslerskem, tudi žago na mlinu. Ta naprava, z Londona s seboj prinesena, nam je jako mnogo koristila. Z Jozuo Tittery sem spletel mrežo, s katero smo lovili ribe, od kojih se je živilo mnogo ljudij. Ker je naš glavar in posestnik z Indijani posebno milostno ravnal, bili so proti nam jako uljudni in vedno pripravljeni na pomoč. Divjačine so nam nalavljali do preostajanja. Po našem dohodu prišlo je tudi okoli 20 rodovin iz gorenje in dolenje Nemčije; bili so jako pobožni in dobri ljudje; naselili so se šest milj daleč od Filadelfije ter kraj imenovali German Town t. j. Nemško mesto. . . . Ko so se prebivalci pomnožili in stanovališča razširili, bila je tudi zemlja rodovitnejša in oni, ki so za nami prihajali, dobili so na kupe raznovrstnega živeža. Kar nam je črez potrebo ostajalo, prodajali smo v druge kraje. Ko se je mesto Filadelfija razširilo, napravljali so ladije ter z njimi daleč po svetu kupčevali. . . . Tako je milostljiva roka vsemogočnega gospoda promenila divjo deželo v pitomo in lepo obdelovano zemljišče. Viljem Penn je bil prav zadovoljen z razvitkom svoje naselbine, kar v listu meseca avgusta l. 1683 nekej kupčijski družbi v Londonu poslanem očito izreka: Dobro zmakana naša dežela je jako rodna; nje naselniki jako pametni in delavni ljudje; vsa Pennsilvanija razdeljena je v 6 krajin ali grofij: Filadelfija, Buckingham, Chester, New-Castle, Kent in Sussex. Takrat je štela uže okoli 4000 ljudij.

V novi deželi naseljevali so se večidel le pobožni in pošteni naselniki, a le prerado se lepemu zrnju primeša škodljiva ljujka. Leta 1683 bil je zatožen prvi hudodelnik, po imenu Pickering; ponarejal je namreč srebrni denar. Sodišče — porotniki — so ga obsodili; plačati je moral 40 funtov (sterling) ter siljen bil delati pri zidanji neke nove sodnijske hiše. Isti porotniki so tudi sodili Margareto Mattson, ktera je bila zarad čarovanja zatožena. Za one čase posebno zanimiva je njih razsodba, ker kaže velik napredek med pennsilvanskimi naselniki: „Res je na glasu, da je čarovnica, pa nekriva je stvari, zarad kterih so jo zatožili.“ Evropski sodniki bili bi jo takrat brez vsmiljenja obsodili k smrti na gromadi.

Po leti 1684 je štela naselbina uže črez 7000 duš; med njimi so bili

Angleži, Irci, Škocijani, Valizijani, Holandeži, Švedi in Nemci. Razdeljeni so bili v 20 raznih srenj. Filadelfija je uže štela 2500 ljudi, ki so stanovali v lepih hišah postavljenih po omenjenem načrtu.

Po zahodnih evropskih deželah se je hitro razglasilo, kako zadovoljno, mirno in dobro žive naselniki v prelepi deželi Pennsilvaniji; enako dober glas se je razširil o V. Pennu, naselbinem glavarju, o njegovi milosrčnosti in poštenosti. To je vabilo izselnike iz vseh krajev starega sveta; ladija za ladijo je prihajala in vsaka prinesla polno krepkih in delavnih ljudij.

Ko je Penn videl, da se naselbina od dne do dne bolj razvija in cvete, sklenil je, vrniti se v Evropo. To ga je tem bolj mikalo, ker se je v zadnjih dveh letih njegovega bivanja v Ameriki, mnogo tega premenilo v Evropi. Tudi se je bil vnel prepir zaradi meje med Pennsilvanijo in Marylandom in trebalo je Pennu zaradi tega z lordom Baltimorom, posestnikom mejne pokrajine, osebno zastopati svoje pravice pred britansko vlado v Londonu. Dalje je slišal, da Angličani z nova in hudo preganjajo drugoverce in zlasti kvekerje. Nij se sicer nadejal, da bi pri dvoru mogel osebno kaj opraviti v tem oziru, a prirojena človekoljubnost gnala ga je preganjancem pomagati, preganjalce pa odbijati in zoper nje pisati. Izvolivši si namestnike, ki bi opravljali vladna opravila med njegovim potovanjem v Evropo, in izročivši najvišjo oblast pokrajinskemu svétu, kterege predsednik je bil Tomaž Cloyd, imeniten kvekerski pridigar iz Walesa, stopil je Penn na ladijo ter 12. avgusta 1684 odrinil v Evropo.

V. Penn v Evropi od leta 1684 do 1699.

Meseca svečana 1685, štiri mesece po dohodu Pennovem na Angležko, umrl je kralj Karol II. Ker nij imel otrok, stopil je na prestol brat njegov, vojvoda Yorkski, imenovavši se Jakob II. Na več mestih bilo je uže omenjeno, da je vojvoda Yorkski bil od nekdanj zeló udan V. Pennu, s prva zato, ker je častil admirala Penna, njegovega očeta, poslej pa zaradi velikih zaslug tudi Viljema Penna samega. Isto nepremisljivo naklonjenost je Jakob II. ohranil navdušenemu in poštenemu kvekerju, ko je prestol nastopil; dopaščal mu je vsaki čas do njega priti. Zato se V. Penn preseli v Kensington, da bi vedno blizu kralja bival. Gerard Croese je v svoji zgodovini kvekerske vere to razmero med Pennom in novim kraljem tako-le popisal: „Kralj je silno rad imel V. Penna, ki je edini branil kvekerje pri dvoru. Jakob ga je ljubil kot odkritosrčnega prijatelja ter mu zaupaval celó mnogo skrivnostnih stvari. Mnogokrat se je z njim po več ur neprenehoma razgovarjal o raznih stvareh; nikdar ga nij pustil pred vrati čakati, tako da so včasih prvi kraljevski veljaki (pairs) morali dolgo čakati, predno so smeli pred kralja. Ta naklonjenost kraljeva pridobila mu je mnogo prijateljev; kdor koli ga je poznal, obrnil se je do njega,

kadar je hotel kako stvar od kralja dovoljeno imeti. V. Penn nobenemu nij odrekel svoje pripomoči, ako so se prošnje le skladale z njegovo poštenostjo in z njegovim značajem. Posebno rad je pomagal kvekerjem in vsem onim, ki so bili zarad vere preganjani. Neprenehoma so hodili k njemu, kakor edinemu pomočniku v velikih silah in stiskah. V časih je kralju izročil po 200 prošenj ter je ustmeno posebno priporočal.⁴ O njegovem vplivu pri kralju poroča Karol Buchan sledeči dogodek. Po njegovem nasvetu dovolil je kralj mnogim prognanim prezbiterijancem vrniti se v domovino; med njimi je bil tudi sir Robert Steuart Coltnes-ski, ki je bil pobegnil v Holandijo. Vrnivši se v domovino nij imel s čem živiti se, ker je njegovo edino posestvo prišlo earlu Arranskemu, poslednjemu vojvodi Hamiltonu, v roke. Ko ga Penn v Londonu dobi, čestita mu k njegovemu prihodu v domovino. A Coltnes globoko vzdihne in reče: Kaj mi to pomaga? Gospod Arran ima moje posestvo in bojim se, da mi bode sedaj šlo še slabše ko preje. — Kaj praviš, mu odgovori Penn, to se mi čudno vidi in me silno žali. Pridi jutre k meni in poravnal bom tvojo zadevo. — Penn nemudoma gre k Arranu ter mu reče: Kaj moram slišati o tebi, dragi prijatelj James? Ti si se polastil posestva Coltnesovega; ti veš, da nij tvoje. — Ono posestvo, odvrne mu Arran, dobil sem za drage denarje, kajti za trudapolno in potrošljivo poslanstvo na Francozkem nisem dobil družega, kakor to posestvo; gotovo imam še mnogo izgube. — Vse prav, prijatelj, odvrne mu pravicoljubni Penn, pa zagotovim te, če mi precej ne podpišeš napotnico, da mi tvoj denarničar ima izplačati 200 funtov za Coltnessa, da se ta more živiti v domovini, in da mu poslej vsako leto po 100 funtov za prežitek daješ, pojdem brž h kralju, kateri ti bode gotovo ukazal toliko tisočin funtov plačati, kolikor jaz stotin zahtevam. — Arran je precej privolil; Penn pa nemudoma pošlje po sir Robert Coltnessa ter mu izroči ono napotnico.

Pravicoljubnost in verska potrpljivost ste pri vsem tem delovanju navduševale in vodile Viljem Penna, ter mnogo koristile državni in verski svobodi na Angležkem. Ukljubo blagemu namenu njegovega delovanja bilo pa je vendar nespametno, da se je on preveč mešal v zadeve mnogo-sovraženega dvora kraljevega; a blagi in značajni mož nij gledal na levo ne na desno, ampak samó delal, kar mu je vest velevala. Ljudje pa so ga obrekovali zaradi kraljeve naklonjenosti in mu podtikali raznovrstnih sebičnih namenov. Povestnica nam pripoveduje, kako se je kralj Jakob II. prizadeval, protestantovsko vero na Angležkem izpodkopati ter katolicizem z nova razširiti in ustanoviti. Kar koli je počinal, povsodi so nezaupni Angličani in drugi protestantje sumničili njegove namene v rečenem smislu. Razdraženost verska je bila in je še povsodi in zmerom ena najbolj slepih človeških strastij; ona vselej moti mirno premišljevanje stvari, ona povsodi

išče skritih nakleпов, kjer jih tudi nij. V takih okolščinah nij čudo, da so tudi blagodušnemu V. Pennu podtikali najostudnejših namenov, natolenjuje mu, da on nasvetuje kralju vse naklepe, da bi tako laglje izpodkopal politično in versko svobodo v Angležki državi ter odpravil protestantizem in zopet vvedel katolištvo, s kratka, da je skrivni papist. Kako nespametne so se morale vsakemu zdeti omenjene laži onemu, ki preteklost V. Penna li količko pozna, ali brezmiselni ljud vse veruje. Bridka naša sedanost nam prav jasno pokazuje žalostne razmere onih časov.

Ali vse to nij motilo Penna, temveč mu dajalo še več poguma. Angličani in razni protestantovci, celó kvekerji, njegovi sovorniki, obrekovali so ga hudo ter ga za izdajalca in hinavca razkričali. Imenovali so ga ne samo „papista“, ampak tudi „jezuita“, kateri se samo kot kveker vede, da pod to krinko lože ljudstvo preslepi. Pripovedovali so si, da je bil v francozkem mestu St. Omeru odgojen, da so ga v Rimu posvetili za mašnika, da mu je papež sam privolil ženitev, in da v Whitehallu in St. Jamesu pred kraljem mašo bere. A V. Penn se nikakor nij zmenil za to zlobno obrekovanje. Če ga je kdo na-nje opomnil ter prosil, naj se pred občinstvom opraviči, odgovoril mu je navadno: on osebno časti kralja ter misli, da je tudi kralj za versko svobodo; skrivnih in samovoljnih nakleпов kraljevih katoliško vero z nova vpeljati, protestantovsko pa zadušiti, pa še nij opazil nikdar. Zmerom in povsodi pa je s svojim vplivom skušal strasti vtolažiti in silne namere poravnati.

(Konec prih.)

Dr. Vuk Stefanović Karadžić,

preporoditelj narodne književnosti srbske.

Hr. Fekonja.

(Dalje.)

Sve te biede i nevolje podnie Vuk pregnućem i pouzdanjem u svoju pravednu stvar. Hotio je on probuditi driemajući narod; htio je ulijati mu ljubav prema njegovoj narodnosti, podići mu narodnu književnost. „Mene je“, veli sam u predgovoru k svojoj pismenici g. 1814, „istinita revnost k rodu moje obodрила i prinudila me, da zažmurim i da jedanput tumarim glavom kroz ovo trnje, makar na onu stranu sav poderan i krvav izišao.“

Našli su se doduše neki naduti učenjaci, koji su se podrugavali njemu neuku. Nu niesu imali pravo. Istina da nije ono, što je Vuk najprije izdao, bio plod njegove glave, nego njegove marljivosti; ali se ni sam nije nigdje svoje prostote stidio, nigdje zatajao, da ga je sretna sgoda namjerila na posao, koji do skora imaše prekrasnih posljedica. Tako kaže opet u rečenoj knjizi, da je osvjedočen, da ima u srbskom narodu dovoljno

muževa, koji bi za onakov posao mnogo sposobniji i vještiji bili, ali na nesreću ne mare za-nj. On dakle „neuk“ odlikovaše se od „učenih“ tiem, što je mario za korist i slavu svoga naroda. Ovo revno (marljivo) nastojanje držalo bi ga, da ne klone duhom i onda, kad se je imao boriti s prevelikimi i neslućenimi teškoćami.

Valjda ne će biti s gorega, ako navedem još nekoliko rieči Vukovih, u kojih možemo najbolje zamotriti, koliko se Vuk staraše za napredak i prosvjetu svoga naroda. U pozivu k predbrojci na poslovice g. 1849 piše evo sljedeće: „Znajući ja, da je sad najviše naroda našega, koji knjige čita i kupuje, zabunjeno otimljući i braneći otačbinu od neprijatelja, valjalo bi, da se prodjem knjiga i prenumeracije; ali je meni ovo već šesdeset treća godina, pa hitim eda bih od smrti jošte što ugrabio i na svijet izdao. Za to se nadam, da će mi i ona braća naša, koja su sad u najvećoj zabuni, ne samo rado oprostiti ovu dosadu, nego još da će je primiti s velikom radosti, osobito kad pomisle, da se i ovo tiče naše narodnosti, za koju se tolika krv proljeva i muka podnosi.“ Za tiem nabrojivši jedno deset diela, koja je želio izdati, kaže nadalje: „Ove sam narodnosti naše ja s velikijem trudom i s mukom više od trideset i pet godina kupio po različnijem krajevima naroda našega, pa bi mi na samrti bila najveća rana na srcu, kad bi iza mene ostale nenaštampane, da mogu propasti ili se iskviriti i nagrditi. Za to mi je najveća briga i posao, dok sam još na ovome svijetu, eda bih kako mogao našampati ih. Istina da se to, zbog slabosti mojega zdravlja osobito u očima, ne može sad onako učiniti, kao što sam mislio i što bi trebalo, ali će opet bolje biti, da se za života moga i na moje oči našampa makar kako, nego iza mene da ostane. Ovaj je posao na veliku dosadu mojemu sadašnjema zdravlju i življenju, ali ja opet ne samo što za to ne marim, nego najviše njega radi želim, da bi još koju godinu mogao poživjeti na ovome svijetu.“

U tom pravcu radio je Vuk sve do smrti neprestano i neumorno za svoje srbstvo, a i za svekoliko slavljanstvo. Kad su se jun. g. 1848 u zlatnom Pragu skupili odlični rodoljubi iz svih slavjanskih zemalja, najpače austrijskih, svih 340, da se posavjetuju, kako bi si austrijski Slavjani osigurali svoju narodnost pred pogubnimi nakanami Niemaca, Madjarâ i Talijanâ te se sjedinili k skupnomu djelovanju i zajedničkoj svrsi, tada bijaše i Vuk dionikom ovoga „Slavjanskoga sjezda“ (sastanka), kojemu bje prvim podpredsjednikom izabran blažene uspomene naš Stanko Vraz.

I ako vele, da se čovjek u sretne broji tek kad umre, Vuk je sretan bio i za života. Njemu dade Bog duga vieka, i koliko se za mladosti napati i namučti, toliko mu sladje pađe nakon dugoga rada i truda smjerna, liepa starost. Dočekao je i svojima očima vidio plod svoga truda; zdravo sjeme, što zasija po književnosti srbskoj, rodilo je još za života Vukova

roda obilata. Dočekao je i stekao pripoznavanja i poštovanja od saokupnoga naroda i liepoga glasa u svega velikoga slavjanstva. Osobito pako poštovaše Vuka omladina gotovo dvaju koljena, s njim se družec, razgovarajuć i rukujuć što se posebno sbivalo na svakojakih zabavah, što bi jih slavjanski rodoljubi u Beču priredjivali. No najveće časti odade mu ona g. 1863., kad mu licem na Mitrov dan, 77. rodjen dan Vukov, ode i u ime naroda pozdravi petdesetgodišnju slavu književnoga mu rada. Zaplakao se siedi starac od miline, videći zahvalnu omladinu — potonji svijet srbski. —

U književnom djelovanju Vukovom vidimo navlastito troji pravac: filologički, historički i etnografički.

Poglavitni dio njegove radnje dakako je smjer jezikoslovni. Ovamo idu najprije narodne pjesme, koje su istinito ogledalo čistoga narodnoga jezika u poeziji, kao što u poslovice i pripoviedke ugled narodne proze. Posebnu zaslugu u tom obziru stekao si je Vuk baš tiem, da je sve tako marljivo i vjerno zapisao i sve bez ikoje promjene uprav onako tiskao, kako je čuo u narodu, te nam u tom podao sliku raznih podnariječja i razriečja štokavštine.*) — U slovnici, prvoj pravoga srbskoga jezika, izveo je Vuk prvi dosliedno pravila i primjere prostoga narodnoga govora po načelu „piši kako se govori“. Ovu slovnicu 2. izd. proveo je na njegovu molbu Grimm na njemštinu s liepom preporukom**) te tako dao priliku, da i Niemci počese izučavati bolje srbski jezik i knjigu. — Vukov riečnik postao je uzor knjigam ove vrsti, a nam je, premda i nesavršen, još do danas poglavito i najbolje vrelo srbsk. jezika. U nj je uzeo samo one rieči, koje je čuo u narodu putujući ovoga posla radi u Horvatsku, Dalmaciju i Crnu goru. Uz pribrane rieči — ima jih u 2. izd. do 47.427 — dodao je uz mnoge od njih po koji običaj, po koju

*) Što se tiče pjesama u prvoj pjesnarici g. 1814., to već ondje izpovieda sam izdatelj: „U tome može me kritizirati kakva Srbkinja ili Sarajevka; ali ja se nadam, da će i one meni oprostiti, ako što god po njihovom mnienju promjenjeno ili izostavljeno nadju; jerbo ja, kao što sam kazao, pjevač niesam, a drugo odkako sam ja ote pjesme slušao do danas mogao sam i svoje ime zaboraviti.“ Ali kasnije odkrio je opet sam iskreno pogriješke svoje knjige, što su potekle, veli, „koje iz neznanja, koje želeći jezik popraviti.“ U sliedećoj pjesnarici, izdanoj samo godinu dana kasnije, već se vidi posve drugačija sigurnost i vjernost kritična. Ondje nije više popravljao jezika, do jedine rieči „prozor“ mjesto „pendžer“, a pjesme bijahu tiskane uprav onako, kao je koju gdje slušao. I tako u svih sliedećih knjigah.

**) Wuk's Stephanowitsch kleine serbische Grammatik verdeutscht und mit einer Vorrede von Jacob Grimm. Nebst Bemerkungen über die neueste Auffassung langer Heldenlieder aus dem Munde des serbischen Volks, und der Uebersicht des merkwürdigsten jener Lieder von Johann Severin Vater. Leipzig und Berlin 1824. — Kasnije ponjemčio je Grimm takodjer nekoliko srb. nar. pripoviedaka.

poslovicu, pripovedku i druge vrlo zanimive i važne stvari; a sve je rieči točno pobilježio znakovi naglaska. A jer je taj riečnik iztumačen, osim njemački, još i latinski, otvoriše se tiem svjetskim jezikom svakomu vriednomu učenjaku bez razlike, kojega tko naroda i jezika bio, dveri u prebogat riznice srbsk. narodnih umotvorina i književnosti.

Narodne pjesme, slovnica i riečnik — ove su tri stvari ona stožina, oko koje se kreće sav ostali rad Vukov; ali su i neborivi temelj njegovih zasluga i slave. „An Planmässigkeit, Treue und Vollständigkeit der Sammlung (der Volkslieder)“, kaže Grimm u predgovoru svoga prievoda Vukove slovnice, „hat Wuk alle Vorgänger weit übertroffen, meistens ganz entbehrlich gemacht. Gedanke und Ausführung seines Werks, das nicht untergehen wird, sind gewiss gleich vortrefflich. . . , Für die Sprache ist durch die Sammlung nicht weniger geleistet worden, als für die Poesie. Wer die Grammatik und das Wörterbuch des Verfassers gebraucht, könnte glauben, die Lieder seien blos jenen zur festen Grundlage gesammelt worden; wer die Lieder liest, wird nachfühlen, mit welchem Gefühl sie gesammelt wurden, und dass Grammatik und Lexikon, gleichsam nur Nebenvortheile, mit herausprangen. Braucht noch die Thorheit: es gebe keine serbische Sprache, mit weitem Gründen bestritten, die Klage: es gebreche an Mustern edler Schreibart, weggeräumt zu werden? Allen andern slavischen Mundarten, die ihre Schwester nicht anerkennen wollen, zum Trotz liegt jetzt vor den Augen der Welt ein Werk, dem sie ihrer übrigen Vortheile und Begünstigungen unerachtet nichts an die Seite zu setzen haben. (Dajše sliedi.)

O protezi v grščini.

Spisal K. Glaser.

„An der Regeneration des philologischen Studiums durch die Sprachvergleichung müssen sich alle diejenigen, welche als Forscher und Lehrer auf diesem Gebiete thätig sein wollen, mit allem Eifer betheiligen.“ Dr. Schenkl, Antrittsvorlesung. Graz 1864, p. 24.

Stari slovníčarij so radi besedam pritikovali in vrivali razne samoglasnike, da bi jih etimologično razjasnjevali; tem manj pa je sedanje znanstveno jezikoslovje pripravljeno, na ta način besede tolmačiti. K večemu bi priznavali parazitičen *g* in *d*, ki se pred *v* in *j* v začetku besed rada nahajata, posebno v romanskih jezikih, n. pr. lat. *vastave*, ital. *guastar*. franc. *gôter*, lat. *vespa*, franc. *guêpe*, staronemški *warto*, franc. *garde*. To spremembo imenuje Curtius griech. Etym. 3. izd. 672: „Affectation einzelner Consonanten“. Tudi v sredi besed se včasih tihniki nahajajo n. pr. δ v $\alpha\nu\text{-}\delta\text{-}\rho\acute{o}\text{-}\varsigma$, β v $\mu\epsilon\sigma\text{-}\gamma\mu\text{-}\beta\text{-}\rho\lambda\alpha$, zarad tega ker se potem beseda lože izgovarja kakor n. pr. v slovenščini *os-t-er* česk. *s-t-řib-ro* staron. *s-t-roum* = Strom,

starosl. *s-t-ru-ja* fluentum, *o-s-t-rovk* insula; o tej prikazni nočemo dalje govoriti; omenili smo jo samo za to, ker je v teh primerljajih vrivanje pomožnih tihnikov potrebno za to da se, kakor je ravno omenjeno bilo, besede laže izgovarjajo. Inače je to pri samoglasnikih, ki se v začetku besed nabajajo; te imenujemo „protetične samoglasnike“ in celo prikazen: „protezo“. Posebno pogostoma se to v grščini nahaja, ki se po tej karakteristično odlikuje od latinščine. Tudi romanski jeziki rabijo „samoglasnike protetične“ posebno francoščina (pogl. Diez Grammatik I. 240). — Zveza *st, sc, sp* se je Romanom pretrda zdela; zarad tega so pred te tihnike postavili *e* n. pr. spansk. *escribo*, *espero*, portug. *especie* prov. *estable* = *stabulum*; posebno v francoščini: *estomac* = *stomachus*, *ésperer* = *sperare*, *ésprit* = *spiritus*. Že v srednji latinščini nahajamo rabo protetičnih samoglasnikov, samo opomnil bi, da se je rabila v četrtem stoletju: *istataam* = *statuam*, *ispirito* = *spiritus*. V nekem rokopisu Goja v šestem stoletju se nahaja: *Istihum* za *Stichum*. Veliko primerljajev je nabral Lachman v *Commen. in Lucretium* p. 231. Tudi Baski imajo *esteinua* iz *stannum*, *ezpalda* = *spathula*, *izpiritua*; kymriški *yspat* = *spatium*, *ystabyl* = *stabulum*. Diez še navaja izgleda iz ogrskega, Pott iz arabskega, perzijskega in osetiškega jezika. V litevščini nahajamo oblike: *izskadà* = škoda, *izskalà* = šola; po Curtiju se nahaja v sanskritu *i-radžjami* = *rego* poleg *radh*.*)

V grščini se rabijo kot protetični samoglasniki: *ε, ο, α*, pa da sprevidimo, ka je samoglasnik v istini protetičen, je treba dotično besedo v sorodnih jezikih zasledovati; n. pr. *ἀ-μῆρυ-ω* odtrgati in *ὀ-μόρυ-ω-μ-ι*, obrisati, *ἀ-μορρη*, droži, rad. *μῆρυ* in rad. *μῆλγ*, od zadnje se izpeljuje *ἀ-μῆλγ-ω*, dojim, *ἄ-μελις*, dojitev. Curtius**) primerja skr. *m a r d ž* (mardžmi, mardžami) otirati, obrisati,

zend.: *marez*, brisati,

lat.: *mulg-e-o*, *mulc-tu-s*, *mulc-tru-m*,

staronemško: *milchu*, starorord. *mylk-ja*,

staroslov.: *mlъz* - *mulgeo*, litevsk. *mélž-u* = *mulgeo*.

Grški besedi tedaj odgovarjajo v sorodnih jezikih enake besede samo brez *α*; iz tega se vidi, da je v grščini ta *α* epitetičen, in da se zamenja tudi z *ο*.

ὀ-νομα, ime, *ὀνομαίνω*, *ὀνομάζω*, imenovati, *ὀν-ώνο-μο-ς* = *νόονμν-ο-ς*, brez imena,

skr. *n à -ma(n)* ime, *nam-ja-s*, slaven; zd. *n a m a n*, ime,

*) V slovanščini primeri: starosl. *ivolga* = *volga*, *igra* = *gra*, česk. *hra* in več družih. D. T.

**) V izpeljavi besede mi je bil vodja Curtius griech. Etym. 3. izd. Lips. 1869.

lat. co-gnô-men, i-gno-min-ia, nô-men,
 goth. nâ-mo, namn-jan, ga-nam-jan, *ὀνομάζειν*,
 slov. i-me, imen-ova-ti.

Tukaj zopet besede, navedene iz sorodnih jezikov kažejo, da se je grški besedi „o“ pridjal. To bo jasno tudi iz sledečih.

Christ trdi v „Grundzüge der griech. Lautlehre 19. da se epentetičnik ravna po sledečem samoglasniku, n. pr. ἄ-σταχ-υ-ς, ἄ-σπαίρ-ω, ἔ-νομα, ἐ-χθές, ἔ-νερχ-σίν.

Menim pa, da se to splošno ne sme trditi, ker oblike kakor eolič. ἄ-σφι = σφι, ὀ-πισ-θ-σίν, ἐ-παχ-ός nasprotujejo. V sledečih besedah se rabi epentetičnik pred dvema tihnikoma; nektre so težko etimologično razvozljati, n. pr. ἄ-σπαίρ-ω = ἄ-σπαρ-ί-ζω, skakati, zraven: σπαρίζω, in σπατάω; ἄ-στεμφής nepremakljiv se opira na koreniko στεμφ, στεμφω = strositi = skr. stabhnâmi, innitor, offendo, staronemšk. stamph, pilum, stamphôn, stampfen;

lit. stebas = slov. steber; pojema: vpirati in phati se v tej koreniki vjemata.

ἄ-σταφίς, posušeno grozdje, zraven σταφίς, tudi ta beseda se sme iz korenike stemph izpeljevati Curt. Etym. 200. Krivo sodi pri tej besedi Benfey griech. Wurzellexikon I. 650 če pravi: „das anlautende α, o steht wohl für ἄν (ἀνά).“ Hesychius ima za to besedo: ὀ-σταφίς.

ἄ-στήρ, zvezda, ἄ-στερ-ό-σις, ἄ-στερ-ο-ν. Tej besedi odgovarjajo skr. star-as, zvezde, zd. čtare, zvezda, lat. stel-la, goth. stair-no, staronemšk. sterro.

ἄ-στρα-πό-ς se zove pri Tesalcih škvorec; da je predstoječi α prote-tičen nam pričujejo sledeča imenovanja za tega ptiča: v grščini v atičkem φάρ, novogršk. φαρ-όνι, lat. stur-nus, staronemšk. star-a, srednjonemšk. star, anglosaks. stear-n, slovensk in česko škvorec.*)

(Dalje sledi.)

Nekoliko črtic o proučenju slovenskih narečij.

J. S.

Znano je, da se kakor pri drugih narodih, takó tudi med Slovenci skoro vsaka vas, vsak majhni okraj po svojem govoru od drugega razločuje. Velike razlike se pokazujejo v krajih, ki so ločeni po gorah in rekah, še večje pa, če so ti kraji šče vrh tega ali brežni in gorati ali pa ravni. Tako po zemljepisnej legi nastanejo narečja s svojimi podnarečji.

*) V slovensčini je se glasnik *t* zmenil z glasnikom *k*, primeri: keden, treki itd. za teden, tretji.

Prve razlike se prikazujejo v zavijanju, zatezovanju in pevanju, koje se javi pri izgovarjanju besed in celih stavkov. Dalje se nam kažejo v različnih krajih mnogovrstnosti v požiranju in izpuščanju posameznih glasov — soglasnikov kakor samoglasnikov — in celih zlogov. Čudne so razne prikazni raztez in pretvorb samoglasnikov pod uplivom naglása, in zabiležiti se mora, da naglas močno upliva na glaso- in oblikoslovje, kar opazovanja do cela potrjujejo.

Važne in različne so premembe, nadomestovanja, in prevage soglasnikov med seboj.

Vse enake prikazni stvarjajo narečje rahlo in mehko — ali pa nasprotno: trdo in krepko.

Takih in enakih razlik in prikaznij se vsakemu preiskovalcu narečij in podnarečij prikazuje. One segajo v notranji нрав ljudstva in nam uže nekoliko razjasnjujejo globčino ljudskega značaja in razvitka. Je li narečje mehko ali krepko, tedaj je tudi istega ljudstva značaj večidel mehek ali krepk.

Velike važnosti so študije o narečjih, ker nam krepke in jedrnate reke in govornice, prislovice, primere in uganke našega ljudstva donašajo v svoji prosti, krepki domači obleki. Stoprv, kadar jih človek iz ust ljudstva posluša, tedaj lahko razumeva pravi njih pomen, jedrnatost in krepkost. Strogo po domačem golču zapisane nam svedočijo duhovitost, nadarjenost, šegavost in staro krepkost naroda našega, — na drugej strani pa znanje duhá slovenskega jezika, ter pravi čut za sestavljenje njegovega sloga. Uže po samem golču in izgovarjanju raznih govoric in primerov se kažejo glavni potezi ljudskega značaja, življenja in mišljenja; zunauja obleka uže podaja pravi ljudski značaj.

Narodne prislovice, šege, navade, povesti in pesmi, natanko zapisane po ljudskem izgovarjanju, imajo mnogo vsestranske vrednosti, in se ne dajo preceniti. Nepopisljiva zasluga tedaj pristoja našem vrlemu Valjavcu, ki po ljudskem golču narodne priče, šege in navade zapisuje. —

Mnoga narečja imajo skoro vsaka svoja poznamenovanja živalij, drevov, sadov, orodja i. t. d., ali pa se rabi tukaj ta, drugod pa druga beseda za isto stvar. Važno je tedaj vsa različna imena, ki se v narečjih nahajajo, natanko zapisovati in jih med seboj primerjati, da se razvidi, po kakih notranjih zakonih in zvezah se vzdržujejo in kako ljudski nagledi so pri njih stvarjenju nadvladali. Povsod ima mnogovrstno poznamenovanje svoje zaslužno historičko življenje in veljavo, — in kar se tukaj v narečjih in podnarečjih v malem izvršuje, to se je uže in se šče zvršuje v jezikih raznih narodov, tu je ene besede pomen konkreten, tam abstrakten, tu splošen, tam posámezen. —

Pridno narečijsko preiskavanje nam dalje donáša donáša in stá

vasi, goré, griče, holmee, reke, potoke, njive, gozde, travnike i. t. d. Za tolmačenje takih besed je večidel potrebno, da jih človek sam na svoje ušesi od ljudstva sliši in zapiše, kajti še le potem dobi ime nekako svoj duh in svojo pravo živo bojo. Tudi je pri tem potrebno si dobro značaj ljudstva in lego in okolico kraja zabiležiti, da se laže najdejo pravi nagledi, po katerih si je ljudstvo imena stvarjalo. —

Zanimivo in podučljivo je dalje spoznavati in preiskavati, kako si ljudstvo tuje besede v svoj prid obrača, jih prestvarja in s slovensko odejo pokriva. V nekih krajih je slovensko narečje bolj, v drugih pa manj s tujkami premesjeno. Marsiktere besede so na videz tujke, in jih tudi za take smatramo, ali tanko preiskavanje njihovega izgovarjanja, njihove zveze z drugimi besedami in govoricami, njih nadomestovanje z drugimi nam daje čestokrat svedočbo, da so domačinke, besede slovanskega debla.

Narečijske študije nam morajo iz mnogih odročnih in malo obiskovanih krajev mnogo starinskega blaga donašati, mnogo imen in znamenovanij rečij, kar je velike vrednosti ne samo za jeziko- in starinslovec, temveč tudi za povestnike, ki hočejo spoznavati nekdanje kulturno stališče našega ljudstva. —

Ne samo vsestransko poznavanje našega ljudstva in dežele sledi iz natankih narečijskih študij, temveč tudi naš pismeni jezik i njegovo pravopisje, slovenska in slovanska slovnica in slovarji, kakor jezikoznanstvo sploh dobivajo po natankem opazovanju narečijskih posebnostij velik pripomoček in temelj. Gotovo šče naša slovanska narečja in podnarečja mnogo zakladov v sebi hranijo, važnih za glaso-, oblikoslovje in skladbo (syntaxo) slovansko. Skrite so šče v njih mnoge jezikoslovne prikazni, koje bodo pripomagale, da se mnogotera dvoumna jezikoslovska vprašanja končno razrešijo. —

Mimo mnogo ostalih važnostij in koristij, ménim, prepričuje uže navedeno, da je treba se teh študij lotiti in jih z vso pridnostjo in trudljivostjo nadaljevati. K temu delu nij treba globokih in temeljitih študij na jezikoslovnem polju, temveč vsak izobraženi Slovenec, posebno pa duhovni in učitelji, ki po selih živé, tudi dijaki na počitnicah so zató pripravi in sposobni. V to svrhu bi po mojem mnenju ne bilo odveč, ko bi kak izurjenec v tem poslu napisal navod, kako da se morejo take študije delati, da narodu in znanstvu tem več koristij donasajo.

Nekoliko opazk o slovenskem dvobroju.

J. Pajk.

Premišljajoč o tako imenovanem gramatičnem „broju“ pride marsikomur na misel, da dualski broj vendar ne utegne biti takó neobhodno potreben,

kakor se s početka vidi. Lehko si mislimo ta-le dilema: govor se suče ali o enej ali o več nego enej stvari; v prvem slučaju služi edinobroj, v drugem višebroj. Dual bi torej v pluralu bil sodržan. Tudi tako-le bi se lahko sodilo: čemu jezik baš pri dvojstvu omenjenih stvari posebno gramatično obliko stvarja? zakaj ne tudi pri drugih številkah, n. pr. pri trojki, četvertki, peterki i. t. d.? —

Res so nekogi gramatiki baš tako sodili, kakor to Miklosich opazuje v svojej „Syntax“-i (str. 38, op.), da se dual nekojim zdi popolnoma odvišen, celó nadležen.

Kar neki gramatiki tako trdijo, to pa res tudi večina modernih arskih jezikov potrjuje. V teh se je dual ali čisto zatrl ali pa samo obliko tu pa tam pridržal, svoj pomen izgubivši (prim. Mikl. ib.). Takó so tedaj nekogi jeziki „dvojstvo“ (Levstikov izraz) ali „živo“ ohranili ali pa kot „mrtvo“ gramatično okamenino pridržali.

Vendar pa so se tudi naši gramatiki, ki dvojstvo vsaj utemeljiti in razjasniti poskušajo, kakor n. pr. W. Humboldt, veliki modrec in jezikoslovec, ki premišljujoč početek človeškega govora, v naziranju prirodne podstave (tvarine), koja se človeškemu duhu zdaj enojna, zdaj dvojna, zdaj množna prikazuje, izvir gramatičnemu dvojstvu išče. V prirodi se najme nekoje stvari paroma združene nahajajo, kakor n. pr. nekogi udje človeškega telesa: oči, roke, noge i. t. d. Na isti način je človeški duh tudi druge po dvoje se v prirodi nahajajoče predmete razne podstave kot paroma združene naziral in njim v jeziku dvojstvo prisvojil; prim. Mikl. ib. str. 38.

Takó je v semitskih in arskih jezikih glede duala, vsaj s početka njih razvitka, pravilo nastalo: ta broj pri omenjanju dveh stvari sploh rabiti.

K onim jezikom, ki dual dosledno rabijo, pripada tudi naša stara slovenščina. Ona je po sodu nekjih učenjakov glede tega broja najdoslednejša med vsemi znanimi dual upotrebljujočimi jeziki, ter v tem celó staro indščino kakor tudi arabščino preseza (prim. Miklos. ib. str. 40 m.). To je lep dokaz zdravega, čilega, ker strogo doslednega, umstvovanja naših pradedov! Naša stara slovenščina tedaj, po Miklosich-evem sodu, dual vselej rabi, kadar je o dveh stvareh govor, naj so te v prirodi paroma združene ali pa ne (Mikl. ib.).

Po teh vvodnih opombah ogledimo si rabo slovenskega duala!

Naš jezik onim slovanskim narečjem pripada, ki so „živi“ dual pribranila. Čudo, da zraven našega šče samo dve drugi slov. narečji živi dual rabite, najme vztočno- in severno-sorbsko. V vseh drugih slov. jezikih se je dual v mrtvo obliko otópil (Mikl. ib. str. 40 m.). Pri najzapadnejših, najmanjših in tujstvu najbolj izpostavljenih jezikih slov.

vidimo tedaj čut dvojine najživeje ohranjen, med tem ko sta velika zapadna dva jezika: česki in poljski, živi dual izgubila. — Iz te prikazni smel bi človek soditi, da čem dalje se koji jezik v literaturi razvija, tem več tudi svoje prvotnosti izgublja. Nasproti pak bi iz te prikazni tudi smeli soditi, da je baš naš jezik, ki toliko in toliko prvotnostij v sebi živih hrani, tudi v literaturi za drugimi hitreje se razvijajočimi zaostal, kar naša književnost res tudi potrjuje. Se vé da isto tudi o sorbskih narečjih veljá. —

Kakor v staroslovenskem tako se tudi v slovenskem dvojina pri nominih, pronominih, numeralih in glagolih rabi. V sledečej razpravi hočem samo o nominih več govoriti, o drugih samó mimogredé kaj omeniti.

Sedanja slovenščina, ki tedaj živi dual hrani, v upotrebljevanju dvojine nikakor nij tako stroga, kakor stara. To se vidi prav jasno uže iz tega, ker baš tam, kjer imamo začetek duala iskati, najme pri paroma nahajajočih se stvaréh prirode, dostikrat, oziroma na nekoje okolščine celó dosledno plural mesto duala rabi n. pr.: *Noge me bole.* — *Oči so mi zatekle.* — *Kolena se mi šibijo.* — *Sénci me tiščijo.* — *Z rokami mahati.* — *Otrok je z nogami cepetal.*

O besedah *roka* in *noga* Miklosich opazuje, da se one samo tedaj v dvojestvo postavljate, kadar ste s števnikoma *dva* in *oba* zvezani: *dve roki imeti* (Mikl. ib. str. 42 in.); — sicer se plural navadno rabi. Isto pravilo pak, koje Miklosich ob omenjenih dveh besedah postavlja, veljá tudi o drugih podobnih izrazih, n. pr. *obe koleni* (sicer *kolena*), *oba sénca* (sicer *sénci*) i. t. d.

Pomankljivost slovenskega duala kaže tudi pomankljiva njega sklanjava. Takó n. pr. genetivu manjka posebne oblike, ter jo dual od plurala izposojuje: (*dveh*) *jelenov*; isto velja o lokalu, kterega si dual s pluralovo obliko nadomestjuje: *o (dveh) jelenih*. Šče več nedostatnostij pokazuje pronominalna in numeralna sklanjava duala; prim. Mikl. ib. str. 41 in Janežičevo Slov. Slovnico str. 60—66 in str. 55 § 133. (Dalje prib.)

K r i t i k a.

J. Parapat.

Opis jugoslavenskih novaca

Prof. Sime Ljubića, ravnatelja narodnoga zemaljskoga muzeja i knjižnice v Zagrebu etc. Sa 20 u mjestu urezanih tabla i dvie slike na drvorezu. U Zagrebu 1875. Artističko-typografski zavod Drag. Albrechta. Vel. 4°.

(Konec.)

Lota 1241 je Vladislav moral bratu prepustiti žezlo in kraljestvo. Štefan Uroš I. 1241—1272 je koval — ali bolje rekoč dal kovati, ker novčar-

stvo v Srbiji nij bil državni posel, ampak prepuščen zlatarjem — kakor smo že omenili, po beneški obliki. Komaj jih je včasih ločiti od matapanov. Da je bil promet v jugoslovanskih deželah jako živ in obširen, spričuje ogromno število za Uroša kovanih denarjev, g. Ljubić jih opisuje 347 različnih srebrnih in enega bakrenega.

Od njegovega sina Štepana Dragutina Sremskega 1272—1316, ki je pa že l. 1275 znamenit del kraljevine odstopil bratu Milutinu, a pridržal si nekatere pravice vladarske, zlasti denar kovati s svojim imenom, nabajamo prav iz poslednjega razloga več novcev nego od Milutina. Ker so Benečani njunim novcem, beneškim jako sličnim, zabranili v dežele svoje razun Dubrovnika, jela sta brata kovati po novi obliki. V sedmih vrstah je opisanih 314 srebrnikov in 6 bakrenih novcev. Prva vrsta kaže kralja gologlavega z jednostrukim križem, druga gologlavega kralja z dvostrukim križem, tretja kronanega kralja z dvostrukim križem, četrta kralja brez pokrivala z barjakom, peta po novi obliki predstavlja gologlavega kralja sedečega na prestolu z mečem na krilu, šesta isto tako, samo da je kralj kronan; napisi so latinski, po večem vender slovanski; na novcih sedme vrste drži kronani vladar mesto meča zemljokrog. Tem podobni so novci Štepana Uroša II. Milutina 1275—1321. Od Vladislava II. starejšega sina Dragutinovega 1316—1323 je znan samo en denar iz muzeja beogradskega. Milutinov sin Uroš III. Dečanski 1321—1331 je pridnejšje koval, 50 raznih denarjev opisuje g. pisatelj. Toda v tej kakor v drugih zadevah ga prekosi njegov naslednik, silni in mogočni Štepan Dušan. Njegovi novci so jako mnogobrojni, zanimivi in različni od onih njegovih prednjikov. Do leta 1346 nosijo njegovi denarji naslov: kralj (*Stefanus dei gratia rex*, ali: *moneta Rex Stefa*), od imenovanega leta do 1355 je Dušan caroval in novci iz te dobe — opisanih ogromno število 2168 — kažejo ponosne naslove: *imperator*, *Elena Imperatrix*, in na mnogo številnejših denarjih: *car*.

Njegovega sina Štepana Uroša 1355—1367, čegar novci se od onih njegovega očeta le v tem razlikujejo, da imajo po večem na averzu cara na konju (str. 142—151), usmrtil je Vukašin, plemič in varuh Urošev, ki si je po silni smrti varovanca svojega prisvojil srbsko krono 1368—1371. G. pisatelj nas seznanja z 180 komadi, ki nosijo *Odrešnika* stoječega ali sedečega, kralja in kraljico stoječa, ali kralja na konju ali samo napise.

Marko Vukasović, v narodnih pesnih tolikanj proslavljeni kraljevič Marko, sin Vukašinov je kraljeval po smrti očetovi. Kot sin uzurpatorjev moral se je boriti z Lazarom, s katerim so potegnili sploh vsi narodni, po neodvisnosti hrepeneči Srbi. Posrečilo se je poslednjemu res, da ga izžene iz Srbije, a srdit se obrne do sovraga turškega. Sultan Murat na Kosovem polju pobije Lazara, ob enem pa tudi odpravi samostalnost velikega carstva srbskega; Marko je postal turšk vazal in njegovi „momci“ so sramotno sledili turške čete v bojih, dokler je l. 1394 vlaški vojvoda Mirca pri Rovini Bajesidove trume razbil in Marko pal. Od njega je znanih samo sedem različnih novcev. Kakor on, prideval si je naslov kraljev tudi njegov brat Andrijaš, ki je po nesreči na Kosovem polju kot zaslugo prejel od Turčina nekoliko zemlje, se ve da proti „godišnjemu danku“. Srbska je postala drajna, za katero so se pehali razni po prestolu hrepeneči knezi, kakor Vuk Brankovič, Jurij Brankovič, Lazar Gjorgjevič, dokler je za Lazarovega

brata Štepana Gjorgjevića l. 1476 popolnoma razpala. Vsi ti knezi ali despote so sicer še kovali novce, toda brez napisa: kralj ali car srbski. Jezik na njih je bil do poslednjega despote slovanski.

Jako zanimivi in redki so novci srbskih velikašev, županov in mest. Opisovanje njih bi nas preveč zamudilo, zatorej hitimo v staro Bosno in oglejmo si srebrne spomenike njenih vladarjev. Prvi je denar koval ban Štefan I. Kotromanić okoli 1290—1313. Na njem vidimo stoječega bana z mečem v desnici in prekrižanim žezlom v levici. Od Pavla I. in Mladena II. Šubica iz poznejše rodbine Zrinjske (prvi 1303—1312, drugi 1312—1322) navaja g. pis. 4 novce z banom, kteremu svetnik daje barjak, in popravlja mnogotere pomote nemških numismatov Reichel-a, Egger-a, Grote-a in laškega Schweitzer-a o teh dveh osebah in novcih njunih.

Štepan II. Kotromanić 1322—1354 je dal novce kovati podobne Dušanovim. Upodobljena sta Spasitelj in ban, sedaj sedé, sedaj stojé, včasih je na reverzu šlem. Od njega je 27 komadov, razvrstjenih na pet kampov. Štepan Tvrdko I. je banoval 1354—1376, kraljeval pa 1376—91. Kraljevi novci kažejo sv. Gregorja Nazianskega, za Kotor namenjeni sv. Trifona. Od Štepana Ostoje 1408—1418 najdemo 61, od Štepane Tvrdka II. Todkovića 1415—1443 8, od Štepana Tomaža 1443—1461 44 denarjev in polugrošev v 7 vrstah s sv. Gregorjem Naz. ali kraljem Tomažem na eni in s krono ali škitom na drugi strani z latinskimi ali slovanskimi napisi. Njegov naslednik Štepan Tomašević 1461—1463 je dal na svoje groše in polugroše vkovati sv. Gregorja Papo. Nikola Ujlaka Hočkega 1471—1477 denarji (4) imajo ali Mater božjo z detetom in škit ali na obeh straneh napis Nicolaus. Spletski knez Hrvoja 1403—1415 je marljivo koval; Ljubić opisuje v 3 vrstah 70 raznih novcev, vsi imajo spletskega patrona škofa Doima. —

To je prav kratki posnetek bogate in temeljite knjige Ljubićeve. Kdor bode hotel v prihodnje jugoslovanske novce popisovati, razvrstjevati ali celó pisati o njih, ne more in ne sme se ogniti tega važnega dela, sicer je njegov trud a priori prazen in brezvspešen, zakaj po priobčenju te knjige je prestalo in zastarelo, kar so pisarili o jugoslovanskih novcih Erdy, Reichel in drugi. Edini temeljiti, s slovansko jedrno učenostjo spisani vir za jugoslovansko numismatiko je in ostane odslej Ljubićevo delo, zaradi kterega hrvaškeje književnosti in učenosti čestitamo iz vsega srca.

Književni vestnik.

J. P.

„Lat.-slov. vaje“, kojih smo slednjič omenili, upirajo se na delo v našej književnosti novo, koje je spisal P. Ladislav Hrovat: „Latinska slovnica za slovansko mladež.“ Novomesto 1874, zal. kranjski dež. odbor; cena glđ. 1.50; str. 329; — J. Pajk je izdal zabavnik z imenom „Venček“, ki obsega 13 pol tiska in sodrzuje razve poezij dve deljši povesti, eno od A. Kodra, drugo od Andrejčekovega Jožeta. Ta knjižica se razpošilja kot nagrada Zorinim naročnikom, vso naročnino doplativšim. — Društvo sv. Mohora je ravno razposlalo 6 društv. knjig, o kojih v prihodnjič več omenimo.